

NUKAN MAAMENI YENEYII BO PELE HU

Dɔn juwoo gbalatɔmaa

A ke kaalonna da tɔɔi gaa nukan nei yene yiihu diɔ legbɔɔba laa, tɔlinmo laa da lilaa di nwundɔɔi.

A ke lɛnɛɛ nukan dɔɔi gaa maane yene nuan diɔ pɛli kweiwoo boi, diɔ laa di maameni la, yi di hwa ke jɛimaarɔn da mɔnɔ di hu, bɛ kele yenenuan kaa boi.

A ke tɔɔi gaa nukan nei yenyii hu bɛ maane maa ɔ kɔnwɔ, hɔge nukan hwɛpa pɛnɛ hwɛ gwɛi tɛgɛ hemɛi iɔi hu jɛitɔwɔnuan diɔ.

A ke lɔiɔaa kele yepuɔ gehu bɛ maane gu hwaɔa tɛgɛ boi.

A ke lɔi kele hu nuan bowoo ba, tɔɔi lele gaa hinaa di wɔɔ Kaalonnaa hu, yai a di wɔɔ tɛtɔwɔ yii lɛlɛ jɛikulo, ye pɛnɛ ye di wɔɔ yii jaane legbɔɔba laa hui.

A ke yene lɔi kele da ɔɔ kɔn genɛi bɛ di liimu ɔ hɛgɛ nɛgbɔɔba lelei da tɔɔi gaa jɛi yene yii hu maa mɛni bai.

A ke gilipahie tɔnɔi ti hwilɛn nukan dɔɔi da ɔɔ legbɔɔba laa bɛ ge, ɛlɛ yabɛ ke a di liimu hɛgɛ a gbɔɔkpɔ, yili bɛ a ge lɔi kele diwɔɔ jaakɔn gene ɔ bo yene.

Maane nutɛitɛi, ɔ make a kpɔma yinɔa di gɔl diɔ, maakwɛli, da hutɔ bɛ da nɛgbɔɔba, da tɔɔi gaa nukan nei yenyii hu di hee di kpanɔa kenaa kele bɛ, ɔ make bɛyi ɔ wɔ jaawooɔo kaa lai, yili kele bɛ gei yene bilibili gemɛi ɔ jaakɔn genɛi jɛi zea kaa Amɛlik lɔi hui, ɔ dɔn ɔaa jɛi laa a pɔlɔ kpalaɔ ɔ holo pou (10) gwɛlan nwaatɔnɔ pulu ɔun mɛinan yenan kɔu mɛihaaba (1948).

Dɔn ɔoo toloo 1

Nukan gele kaa pɛlɛ kaa tanɔn, yiliba nu kɛle maawiyɛ pɛlɛ da tɔɔi gaa jɛi yenyii hu kɛpɛlɛ kaalo tanɔn; di kemɛni a nukan ɔaa bɛ geɛ hwɛkɛli wɛlikɛmaa ɔ lɔ di luwai.

Dɔn ɔoo veele 2

Dɔn jɛi huwoo kaa nukele ba tanɔn, guloju hwɛ ma ye ɔ ke a huwu mɛni, gu kɔlɔ kɛpɛlɛ, gu lawoo, jaala mɛni kenaa bɛlɛ, kilipahie huwu lɔpe, nɛi hu yii bo pɛlɛ ba, hɛn jɔlɔbo pɛlɛ pɔ da nukaapɛlɛ da zɛgɛi, ye ɔ ke a hulonu da nɛnu yilipulu, ye ɔ ke lɔi gaa gbɔɔba ju mun, ye ɔ ke a lɔi yi gaa nii mɛlan nɔi yemu a ju mun dɔn jɛi huwoo kaa nukele ba tanɔn.

Dɔn ɔoo zaaba 3

Maala kaa nukele yei ɔ yeneke, ɔ legbɔɔba laa hɔlɔbo, ɛlɛ gbinimaa ye kɔɔɔ.

Dɔn ɔoo naan 4

Nuta hwa pɛli lɛɛi lualaa hu da tɔlaalaa hu, luolaa da luoyɔu huɔu lɔpe

da kpe.

Don ɲoo nɔɔli 5

Di hwə kia pai nuta mɔnɔɔboi, di hwə kia pai meni paanwana laai nuta ɔa, yi a nu kulo nulaa hu əlɛ ɛyɛ mɛlɛkpe ma.

Don ɲoo mɛida 6

Kɛnɛ lɔpɛ gele, maanɛ nu kele ɲɔ kaa lonna, ə kɛ a ɔɔlɔn ɲaa ma.

Don ɲoo mɛihwɛlɛ 7

Nu kele pɛliai a ge tɔn niila ɲɛ tɔnɔ mɛi. Nu kele hon bɛlɛ kaa tanɔn nukan maaton ɲɛi liila.

Don ɲoo mɛihaaba 8

Maala kaa nukele yei ə li kititəɣə pɛlɛ la; a gaa yɛ maameni yɛ ə piliju.

Don ɲoo mɛinaan 9

Di hwa nu too gahwə ɲa, yi ɲun vɛ mai. A wwalakɛti di maakwiya ɲɔɔ lɔiɔa gahwa meni ɲɔɔ pɛlɛhu.

Don ɲoo bou 10

Maala ka nukele yei, ə ɲɔɔ tian makɔɲɔ kititə ɣə pɛlɛla, əlɛ dian ti ə kɛ a ɔɔlɔn ɲaa ə make meni lɔpɛɛ daa zenwuɔn.

Don ɲoo boukɔutanɔn 11

Nui lɔpɛɛ da mɛniɲɔɲɔɔ laahe ɲɔɔ, mɛniti hwa pɛli kɛi a ɲɔn, yi ɲɔn ti hwə ɔɔlɔn ni ponɔɲa kitikɛpɛlɛ la, maakɔɲɔnuaan ɲɛi ɔa.

Tɔn hwa pɛli nui lɔpɛ honji mɛnita ɔa yiyai meni ti kɛi lowai, dɔn ti hwə kɛ laali; yilipulu mɛnikɛi lowai tɔn mɛ a laa nui ti mɛi, ə make a kwia.

Don ɲoo boukɔu hwɛlɛ 12

Nuta hwa naa lɔ mɛlan ɲii pɛlɛ hu, lɔ kpɛli-kpɛli, ɲɛi bɛlɛn meni hu, da gbinibɔa mɛni tamaa hu, naa kala pɛlɛ ɲɔ.

Don ɲoo boukɔu haaba 13

Maala kaa nukele yei ə hiə a niibapɛlɛ, əlɛ ə he niibɔa kɛnaa ɲɔ lɔi hu.

Maala kaa nukele yei yɛ pɛli kuloi lɔi lɔpɛ hu, ə make gbɔɔ lɔi, əlɛ ə pənə ə ɲa gbɔɔ lɔi ti hu.

Don ɲoo boukɔu naan 14

Nui lɔpɛ da ɲɛikɔu kpɔlu jɛɛi, maala kaa ɲɛi ə maakilɛ lɔi takpɛli hu, yiyɔn nɔiti a pɛli ɲɛɛ hee mu.

Maakiləlaa ti hwa pəli tɛŋɛi mɛni nɔŋɔn kɛmun gbɔɔkpɔ pɔ yi hwə ɓa lɔi
ŋun ma mɛniɔŋɔn da kaala.

Dɔn ŋoo boukɔu lɔɔli 15

Maala kaa nukele yei ə lɔi lonna hɔɔɓɔ.

Di hwa pəli lɔilonna kuloi nu yei hulu mɛni hu əɛ maala hwə ŋɔɔ nu yei
hwə ŋɔ lɔilonna maahwalin.

Dɔn ŋoo boukɔumɛida 16

Nɛɛnu da hulonu da həli kpilayela da di laŋayela da pəli heei di kepɔ
guloju hwə ma yɛkɛ la a huŋu mɛni, lɔilon na mɛni, əɛ yala pələ mɛni.
Di pəliɛ a di ke niiboo ti hu, ə make di taŋai lowai.

Lɛgbɔɔɓa da laana ɓe a hilətai laa ma.

Pɛɛn mə ɓa a kpɔmaayi hɔɔtɔma, əɛ maala ka pei gbɔmayii ti da nɔi
ŋɛitɔɔ nuaan di maakɔŋɔn.

Dɔn ŋoo boukɔumɛihweelɛ 17

Nukan lɔpee jɔɔɓɔ hɛn gaa a ɓɔɔ, ə make g boukɔuaa kpɔn ju.

Di hwa nu yee kpilan di hwə jɔɔɓɔ hɛn gulo pei.

Dɔn ŋoo boukɔumɛihaaba 18

Nui lɔpee a pəli gbɔɔ kilipahie kɛi, niiba yiibo pələ hu. Mukulaa ɓa a
pəli niiba kalan gɛi, ə niiba yiibo juwu yii ɓo pələ hu.

Dɔn ŋoo boukɔumɛinan 19

Maala kaa nui lɔpee gəle yei ŋɔɔ kilipahie lɛ ə gweiwoɔɓɔ, ə gilipuju
kweli, ə jɔɔɓɔ ə nɛi nuta kpɛli ŋaa diə kɛnakele yi ŋɔu hwa kɛ ju.

Dɔn ŋoo bouhweelɛ 20

Maala kaa nukele yei ə ŋundɔ kɛ, əɛ ə kpɔn naa liilaa hu.

Di hwa nu yee kpɛlan di hwə nɔ kpɔn ju.

Dɔn ŋoo bouhweelɛ kɔu tanɔn 21

Maala kaa nukele yei, ə tɔɔi hɔɔɓɔ ŋɔɔ lɔi ŋawoɔɓɔ mɛni hu, a wala kɛ a
yaa kpini, ə kɛ nui a pee lɛmai.

Maala kaa nukele yei, ə kolokɛ gahanama ɓa ŋɔɔ lɔi hu. Yiyan nuta hon
bɛtlə hwa tɛŋɛ mɛlan ma.

Lɔilonnii kilipahie pələ ɓa lɔi ŋawoɔɓɔ a kuloju. Gilipahie ti a kɔɔn
nɔi nɔi ŋawoɔɓɔ nuan he luwai a kɛ a nɔi kwei nuan kɛle laamaawoo.

Dɔn ŋoo bouhweelɛ kɔuweelɛ 22

Nu kele kɛmɛni a kpɔnjuyii ɓo mun mə gɛ, yɛ kɛ kpɔn ninimu. Ninin ti ɓa

maane ə pa ɓɔ a yeelaholon; yelɔgei, kaalonnaa, əle meni kolon ɲa.

Dɔn ɲoo bouhweele kɔu haaba 23

Maala kaa nukele yei ə kolo ke, ə niiba koloke tɔlinmo da paane pələ mei; ə ge hwə pa ke a nui kolo hwo ma.

Nu kekolo ɓə maane di zalama; ə ke a hulonu da nenu.

Kolokemun lɔpee a pɛli kolokenuan maakɔɲa kpɔn naai; a wala keti ə to da hu.

Kolokemun nɔpee maala kaa pei ə viito, ə niiba pələ ɲaa ke. Ge kolo kei nowai ɲen ə ke a dɔɔ; əle yilipulu ɲɔɔ hwito lowai ye hala ma.

Dɔn ɲoo bouhweele kɔu naan 24

Maala kaa nukan pei ɲɔɔ yii ə ke a bɛliya ju, gɔlɔi hwə toa pono, yaa da nainuaan di ke di paane hu; yii hwilɛnna: kɔnɔn meni, maayilimeni, yii meni, da hali meni, bɛle di maameni walawala ɲei kulo meni kele ɓa.

Dɔn ɲoo bouhweele kɔu lɔɔli 25

Kolo a wala ke pei, ɲɔn a pɛlɛma, kolo hwaa kpɛ pei, kalanɛnnaa a jɔlɔɓɔ, a pɔlɔ, a wala keti meni ta kpɛli a pɛlɛma, yi hwa pɛli gbɔɔmu, maala kaa pei yi maakɔmaa ə ɓo.

Maala kaa logaa laa da lokolo di yei di kpɔmaa hɔlɔɓɔ. Gbɔmaa ti a pɛli kei logele ɓa, ə make a wɛlilon.

Dɔn ɲoo bouhweele kɔu mɛida 26

Maala kaa nukele yei di juto. Juto ti hɔɲɔ hwə ma, yi kpɔ hwilɛn maakwɛli kɔwɔtɔɔ ɓa. Maane kolo maakwɛli lakwɛli ə ke kɛna kɛle. Maane lakwɛli kɛnɛ kɛɛ laa ə ke kɛnaa kɛle tɔwɔ, nui lɔpe ge hwɔɲa a ke pei.

Maakwɛli ɲun ma ya ɓaa ə nukan holoon naa ɓo, ə dɔɔ gaa ɲɛi yɛnɛ yii hu maawiye. Ya ɓə maane ə wooman, ɲɛimaa hwɛli, da wɛlikɛmaa di lɔ lɔi kɛle lowai, huwu ɲaa kɛle lowai ə ge liila ə ke diyei.

Maala kaa a longaanuaan yei di di loni huto pələ lɛn.

Dɔn ɲoo bouhweele kɔumɛihweele 27

Maala kaa nukele yei ə geɛti ke nɔi ɲɔɔ tɛtɔwɔ laa kpaalə mei, ə pɛlima ə dɔlɔ kulo.

Maala kaa nukele yei bɛlihen, gulohen, maa ə kɔɲɔ.

Dɔn ɲoo bouhweele kɔumɛihaaba 28

Maala kaa nukele yei, ə geɛtike, ye dɔn ɲoonɲaa ɲei ɓo di lɛ di kpaalə mei.

Dɔn ɲoo bouhweele kɔu mɛinaan 29

Nu yaakpɛli geɛti kaama kpɔmaa yii hu. Maahɔlɔɓɔ gbɔmaa yii ti ɓə a pɛli

ηῶ nukan naa laakuloi a nele.

Tῶi gaa nu yei yenyii hu da ηῶ legbῶba laa, maala kele hῶῶῶῶ ῖen ῶ gaama, ya ḃaa a mῶlaa diwei kῶwῶῶi, kpῶmaa yii hu yi hulu meni hwῶ laa.

Maala ηaa ti da legbῶῶba ηaa ti, γε pῶῶ hwa pῶli kei a juwu takpῶli yi yene kele puῶ geḃa hwῶ mo li.

Dῶn ηῶῶ bouhaaba 30

Kpalῶ ta kpῶli hwῶ laa yi a pῶli dῶn ηaa ῖei maameni piliju, γε nu ηῶῶ tῶῶ gaa ῖei yenyii hu da ηῶῶ legbῶῶba laa kuloi ῖei: γε ῶ ke a ῶi, a kpῶn, ῶ make gu tῶitῶi.